

ערב בבית עגנון לכבוד הספר "לב סיפורי אהבה", בעריכת נילי ונתן יונתן

16 בדצמבר 1999

לפתוח בשיר אלף נשיקות. מילים מירית שם אור. מנגינה צביקה פיק. שר יהורם גאון

ערב טוב קהל יקר,

ערב טוב לסופרות ולסופרי אהבה הלוקחים חלק בערב זה, המוקדש לנושא יקר כל כך וכואב כל כך כמו האהבה. יש שזכו והגיעו על כנפי האהבה לפסגות, ויש שהתיישרו ממנה וצלקות האהבה ילוו אותם עד אחרון ימיהם.

התכנסנו כדי לציין את האנתולוגיה "לב סיפורי אהבה עבריים - שלושים ושניים סיפורי אהבה היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב, בעריכתם של נילי ונתן יונתן, שראה אור בהוצאת "אביב".

בערב שלפנינו יקחו חלק:

המשורר נתן יונתן, עורך האנתולוגיה ומחבר הסיפור "משלי איילות", שראה אור בקובץ "עד סוף הקייץ האינדיאני. נתן יונתן הוציא כ-25 ספרי שירה ופרוזה, ספרים לנוער ותרגומים. שיריו תורגמו אפילו לסינית וייטנמית ולהרבה שפות אחרות. נתן יונתן עטור פרסים הרבה ועוד נכון לו פרס ישראל.

הסופרת שפרה הורן, בעלת הסיפור "כותונות צחורות", שראה אור בקובץ "ארבע אימהות". ספריה היו ללהיטים והזניקו אותה לשורה הקדמית של הספרות העברית.

הסופרת מירה מגן, בעלת הסיפור "ריסים צהובים היו לה" שראה אור לראשונה באנתולוגיה שלפנינו. ספריה הראשונים "כפתורים רכוסים היטב" ו"אל תכה בקיר" יצאו לאור בחמש שנים האחרונות והם כבשו להם מקום של כבוד.

ועבדכם בן-ציון יהושע, מנחה הערב, [בעל הסיפור "תמרה של האמיר", שראה אור בקובץ "תה אנגלי בירושלים"].

אחד משיריו הקסומים של חיים נחמן ביאליק הוא השיר "הכניסיני תחת כנפך", שיר אהבה רווי כאב וייסורים של המשורר, שהרי עזה כמוות אהבה, קשה כשאל קינאה, רשפיה רשפי אש שלהבת יה. אהבה נכזבת היא מקור כל כאב וצער ויש המשלמים עליה בחייהם.

לקרוא את הכניסיני, עמ' מא

"אמור לי איזה סיפור אהבה אהוב עליך, ואדע מי אתה באהבה", אומר הפילוסוף נתן שפיגל בספרו "שביל הזהב". סיפור אהבה שנבחר הוא גם המפתח לאישיות שלנו.

האהבה והשינאה הן כל כך מורכבות ומלאות סתירות והיבטים. בקהלת ט, א נאמר: "גם אהבה גם שינאה אין יודע האדם". פירושו של דבר כי אדם אינו עומד על משמעותם של הרגשות שלו.

יש מגדירים את האהבה כרגש של משיכה גדולה, או חשק למישהו או משהו, והיא אינה תלויה בדבר, אינה מותנית בטובת הנאה לאוהב. יש אהבה חושנית, יש אהבה רוחנית ויש אהבה שהיא חושנית ורוחנית כאחד. יש אהבה הדדית של גבר ואישה, יש אהבת הורים לילדיהם, יש אהבת ידידים, אהבת העם והמולדת, יש אהבת הבריות, יש גם אדם שמאוהב בעצמו. ויש אהבה ממבט ראשון, אהבה ללא גבול של חולה אהבה.

יהורם גאון שר על אלף נשיקות אהבה, נילי ונתן יונתן כינסו ל"ב סיפורי אהבה עבריים. מבחר עשיר ומגוון של סיפורי אהבה, היוצאים מן הלב ונכנסים אל הלב. לתורה שבעים פנים ולאהבה פנים אין ספור ואפילו יותר מאלף לילה ולילה.

נתן יונתן,

כמאה שנים מפרידות בין תאריך לידתו של המספר הראשון שבקובץ מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, מחבר הסיפור "אהבת נעורים" שנולד בשנת 1865 לבין תאריך הולדתו של המספר החותם את הקובץ אתגר קרת, מחבר הסיפורים "נשיקה אחת במומבסה" ו"בקבוק", שנולד בשנת 1967.

@ שאלתי הראשונה מכוונת אליך, נתן יונתן, האם במהלך המאה האחרונה האהבה בספרות העברית פשטה צורה ולבשה צורה, בתכניה, ברגישותה, בתעוזתה? האם לדורנו יש מה ללמוד מן הראשונים בנושא האהבה?

@ אתה, שחותם של משורר טבוע בך, מה הריץ אותך בבחירת הנושא "אהבה בפרוזה העברית" לדורותיה? מה בין רישומי אהבה שמצייר משורר לבין רישומי אהבה של סופר פרוזה?

@ ל"ב סיפורים - למה? האם אתה מאמין שמקור האהבה הוא בחדרי הלב של האדם, ואולי נמצאת היא במוחו? ואולי האהבה נמצאת בכליותיו של האדם בצד מוסר כליות? ואולי בחמשת החושים - ראייה, שמיעה, מישוש, טעם וריח? איפה משורר מחפש את האהבה?

@ למה נבחרו הסיפורים שנבחרו? האם ביקשתם לאזן בין יוצרים החיים עימנו ליוצרים שאינם עימנו? האם ביקשתם לאזן בין כותבי סיפורים קצרים לכותבי רומנים, שקטעים מיצירותיהם הבאתם לאנתולוגיה הזאת?

הרומאים הקדומים אמרו: "גם בהקיץ חולם האוהב על חשדותיו" (פובליליאוס, פתגמים)

"אין עונשים אוהב על שבועתו" (פובליליאוס) - אין להתייחס ברצינות לשבועה שאוהב נשבע לאהובתו בסערת רגשותיו.

"גם האדישות וגם השתיקה - גילו את האוהב" (הורטיאוס, אפאודים)

שוגים באהבה - מטורפים! - האדם שחץ האהבה פגע בו, שוב אינו מסוגל לחשוב באופן הגיוני ככל האדם, ודעתו טרופה עליו.

"אהבה - שבח לצעיר, גנאי לזקן", זהו פתגם שאין הציבור יכול לעמוד בו.

בשלב השאלה הזוהי - אני מכוון את השאלה הבאה קודם לשפרה הורן ואחר כך למירה מגן -

שפרה,

ציניקנים אומרים שהרומן הקלאסי בן 500 העמודים תיאר תהליך איטי של התפתחות רגשית והוא מסתיים בכך שבני הזוג שהאהבה כבר מרצדת בעיניהם ומסעירה את חושיהם, מגיפים מאחוריהם את הדלת ומתייחדים. צמרות העצים נדות ברוח, מוסיקה שמיימית נשמעת ברקע ו... כל השאר נתון לדמיונו של הקורא, המשלים את הפאזל של החיים המתוקים. סיפור של סוף טוב.

ברומן המודרני, לעומת זאת, העלילה פותחת בתיאור הבוקר שאחרי, וגיבורי העלילה, לאחר שהתבשלו במיץ של עצמם, מנסים להכיר זה את זה ויוצאים למסע מפרך אל מחוזות הנפש לאורך חמש מאות עמודים, רוויי כאב ומשברים ומחפשים את עצמם. לא תמיד הרומן הזה מסתיים בסוף טוב. הוא עלול להסתיים על מדרגות הרבנות ואף גרוע מזה - באהבה נכזבת שסופה מי ישורנו. ואולי האהבה הקשה הזאת לא תתממש לעולם.

בין הלבן לשחור - בין הישן לחדש _ איזה תפקיד משחקת האהבה ביצירתך? האם האהבה ביצירתך התבגרה יחד איתך?

מירה מגן,

סיפורך באנתולוגיה נכתב מנקודת ראות של גבר הפוגש אישה. האם אתן הסופרות, כנשים, הכותבות על אהבה, מזדהות יותר עם גורלה של גיבורת העלילה מאשר עם גורלו של הגבר? האם

סופרת אישה יכולה להיכנס גם לנעליו של הגבר ולראות את התרחיש מנקודת מבט גברית? במילים פשוטות - להבין את הראש של הגבר.

שפרה,

גיבור הסיפור שלך נראה כאנטי גיבור, לוקק בולים ומדנג חבילות בדואר, שהמעשה ההגון היחיד בחייו הן החולצות המעומלנות שלו ואהבתו חסרת הפשר בפנינה מגדלת החתולים, חמישים במספר. סיפור אהבה בלתי אפשרי בין שני בני אדם אומללים. פנינה לפחות מאוהבת בחתולים שלה. האם יש תחליף לאהבה הקונבנציונאלית?

- בספרות כמו בחיים מיטשטש הגבול בין משיכה מינית לבין אהבה שאינה תלויה בדבר? איפה נקודת המיפגש, אם בכלל.

בעברית השורש "יצר" כרוך גם ביצר וגם ביצירה - האם סופר-סופרת או משורר-משוררת נטולי יצרים - יצר מיני, יצר סקרנות, יצר התנסות - לוקים ביצירתיות שלהם? האם יש קשר בין יצר ליצירה? איפה נגמרת האהבה ומתחיל היצר?

גרשון שופמן, אומר במבוא לסיפור שלו "אהבה", הנכלל באנתולוגיה שלפנינו:

"עיקר האהבה הוא בזה, כמדומני, שרוצים כי לאהובה גופא יהא מושג נכון מיופיה, מחינה; רוצים, כביכול, שתהא היא אוהבת את עצמה, כשם שאנו אוהבים אותה ומכיוון שחפץ מוזר כזה אי אפשר לו שיתמלא, לפיכך מורגש תמיד אי הסיפוק שבאהבה, אותו הצימאון, שאינו מתרווה לעולם?"

האם יוצר בן זמננו היה מתייחס כך לאהבה?

נושא אהוב בספרות הוא גורלו הטראגי של זוג נאהבים. נאהבים הנאלצים להסתיר את אהבתם. הוא יכול להתראות איתה בלילה בלבד, כשעליו לשחות כברת דרך ארוכה לפי איתותי אור שלה. הרוח הקנאית מכבה את האור הזה והאהוב אובד וטובע במעמקי המים. והיא, לאחר שמצאה את גופתו שנזרקה לחוף, מטביעה את עצמה מתוך ייאוש. כך פרידריך שילר. כך בירון. פלוֹבֶר מביא את סיפור האהבה בין מאתוס לשאלאמבו בתו של חמילקאר, בעקבות פוליביוס:

כך מספר מאתוס שר הצבא הנלחם נגד קרתאגו על אהבתו:

היא ריתקה אותי בכבלים בלתי-נראים. כאשר אני הולך, היא הולכת עימי,
וכאשר אני עומד, אף היא עומדת! עיניה צורבות אותי ואני שומע את קולה.
היא מקיפה אותי וחודרת לקרבי. נדמה לי, כי נפשה הייתה לנפשי! ובכל זאת,
מפרידים בינינו מעין גלים בלתי נראים של ים שאין לו סוף! רחוקה היא ואין
להשיגה. הדר יופיה עוטר אותה בהילה של אורה, ולעיתים נדמה לי כי מעולם
לא ראיתה... כי אינה קיימת כלל... כי כל זה אינו אלא חלום! אינה דומה
במאומה לנשים אחרות! הראית את עיניה הגדולות, מתחת לגבותיה
הארוכות? כשמשות הן! התזכור, עת הופיעה במשתה, האפילו על אור
הלפידים, נדמה כי נדף ממנה ריח מקדש, ומכל אישיותה נאצל דבר-מה מתוק
מיין ונורא ממות....

הוא חלם על היום שבו יתענג על מחמדיה. הוא חש צורך לשוב ולראותה. זה היה חשק חריף, משולל רסן.
הסוף הוא טראגי כל כך ומסתיים במותו של מאתוס ששילם את מחיר אהבתו ובמותה של שאלאמבו למראה
אהובה המת.

כמה טוב לעבור מכאן לקרוא בשיר השירים, פרק ג:

קהל יקר,

אני מבקש להודות לכם על בואכם לבית עגנון בערב קריר זה ולחמם את הלב בדברים על אהבה
בימים שמדברים על הטמפרטורה של השלום לסוגיו.

אנו שרויים בצל קורתו של ש"י עגנון ואינני יכול שלא להיזכר בסיפור 'בדמי ימיה' של עגנון.
מחיר האהבה הטראגית יש לו מחיר כבד לא רק לדור הראשון אלא גם לדור השני.

אני מבקש להודות לנתן יונתן, לשפרה הורן, למירה מגן, לאכסניה של בית עגנון ולמנהלת מירי
והסגל. להוצאת אביב על שזיכתה אותנו באנתולוגיה הנפלאה "ל"ב סיפורי אהבה עבריים".

אני מאחל לכולנו אהבות שמחות. לילה טוב.

שפרה,

מירה ואולי גם מה בין ייצר לאהבה? האם במקום